

Sammanfattning:
Anteckningar av arbetsgrupper
vid seminariet Grand Finale, Solviken 2-3 April 2016

Foto: Gunnar Lundqvist

Gruppledare:
Johan Elwing, Moderator & Inspiratör
Stellan Hamrin, Phd. Limnologi
Olov Holmstrand, Prof. emeritus Chalmers
Gunilla Högberg Björck, Miljöjurist GHB Juridik

Grand Finale på Solvikens Vandrarhem och Konferens:

En vacker helg i början på April samlades ett sextiotal personer på Solvikens Vandrarhem och Konferens, Ydre kommun, för att avsluta projektet *Värna Vattnet – mot gruva i Norra Kärr*, som drivits i regi av Tranås Naturskyddsförening. Deltagarna var här för att via en serie föreläsningar lära om gruvdrift, miljölagstiftning och vattenekologi. Om hot mot våra vatten, men också om möjligheter att för framtiden säkra och värna dem. I fyra arbetsgrupper diskuterades därför innehållet i föreläsningarna, för att försöka hitta metoder och lösningar som kan användas vid miljö- och naturskyddsarbeten, inte minst vid andra gruvetableringar.

Norra Kärr:

Naturområde strax utanför Gränna, invid Vättern, där företaget Tasman planerat att anlägga en REE-gruva. Naturskyddsföreningens riksförening har lämnat projektbidrag till arbete mot denna etablering. Den 22/2-2016 beslutade Högsta förvaltningsdomstolen att upphäva bearbetningskoncessionen, tack vare ihärdigt arbete från flera lokala miljöorganisationer och miljöjurist Gunilla Högberg Björck.

Johan Elwing – Attityder och påverkan:

För att som organisation eller grupp kunna påverka är det viktigt att ha tydliga mål och sakfrågor som man arbetar med. Detta gör det lättare för allmänheten att förstå och skapa sig en egen åsikt, och att samarbeta med andra parter. Det blir därför viktigt att tydligt etablera och definiera frågan i den lilla skalan, på lokalnivå eller inom arbetsgruppen, för att sedan ta den vidare och skapa kontakter. Att i slutändan arbeta på samtliga nivåer, och inte glömma det lilla perspektivet, är emellertid nyckeln till framgång.

Gruvetableringen i Norra Kärr är ett tydligt exempel på hur attityder kan ändras. Många svenskar ser gruvnäringen som något som gjort Sverige mäktigt och som fortfarande är av stor nytta för oss. Många tror också att svensk miljölagstiftning är mycket bra och förhindrar olämplig exploatering, vilket är en myt. Tack vare information och engagemang från Naturskyddsföreningen, Urberggruppen, Aktion Rädda Vättern, m.fl., så har dock många kommit att inse nackdelarna med gruvor, inte minst i och med Högsta förvaltningsdomstolens beslut att upphäva bearbetningskoncessionen i Norra Kärr. Det momentum som skapats av detta, bör användas till att arbeta mer övergripande med gruvfrågan och att försöka förändra minerallagen så att man i högre grad prioriterar hänsyn för natur och miljö.

Att samarbeta och nätverka är förstås mycket viktigt för att kunna påverka, vare sig det handlar om folkopinion eller myndighetsbeslut. Debattartiklar, aktioner och argumentation får högre trovärdighet och genomslag om flera parter säger samma sak unisont. Naturskyddsföreningen bör bli bättre på att arbeta tillsammans med andra organisationer, för att skapa kredibilitet. Exempel på samarbetspartners kan vara *LRF*, *Fältbiologerna*, *Villaägarnas Riksförbund*, den naturorienterade turistnäringen och Samerna.

Attitydförändring åstadkommes enklast genom att använda en positiv argumentationsteknik; att tala om de bra alternativ man förespråkar, snarare än att tala illa om andra förslag eller organisationer. Det blir även viktigt för en organisation som Naturskyddsföreningen att inte bara argumentera utifrån ett miljöperspektiv, utan också från motpartens perspektiv. Om frågor såsom ekonomi, arbetstillfällen, etc.

Tillförlitliga fakta är ett viktigt verktyg för att kunna påverka. En idé är att Naturskyddsföreningen bör starta och tillsammans med andra finansiera en expertgrupp med ett tjugotal forskare, som kan träffas ett fåtal gånger per år för att sammanställa de senaste forskningsrönen inom ett område, t.ex. gällande gruvnäringen. Dessa "experter" får sedan informera politiker och allmänhet genom exempelvis debattartiklar. På detta vis kan debattklimatet i många frågor bli mer objektivt och rättvist. Att även låta dessa, i samverkan med andra forskare, skapa en databas med information för utvärdering av t.ex. gruvfrågan, kan också vara till stor nationell nytta.

Gunilla Högberg Björck – Juridik och rättsläget idag:

Ett stort problem vid miljöfrågor idag, är att EU:s direktiv ofta inte tillämpas när projekt genomförs eller beslut tas. Exploateringar vid Natura 2000-områden hade krävt mer utförliga utredningar om direktiven faktiskt följdes. Tyvärr finns det dock starka lobbygrupper, såsom exempelvis skogsindustrin, som ser direktiven som ett hot mot deras verksamhet. Hur man än ser på det, är faktumet att de inte tillämpas ett mycket stort hot mot den biologiska mångfalden! Naturskyddsföreningen borde jobba med att få dessa direktiv tillämpade i fler ärenden och informera om att naturfrämjande lagar finns men inte används. En förenklad och förkortad version av direktiven, som kan förstås av lekmän såväl som politiker, hade kanske också kunnat förbättra situationen.

När det kommer till gruvan i Norra Kärr, är det mest intressanta ur juridiksynpunkt just nu hur Tasman kommer att agera gällande sitt undersökningstillstånd. Enligt nuvarande lagstiftning är det fritt fram att fortsätta söka tillstånd även om det första fått avslag. Oavsett om Tasman väljer att fortsätta med eller förnya sitt tillstånd, kan det bli svårt att rent juridiskt bemöta deras planer eftersom det finns mycket få detaljerade juridiska dokument. T.ex. så kan man i nuläget inte säkert säga vart gruvan kommer att hämta vatten, även fast väletablerade förslag finns. Naturskyddsföreningen

måste, om Tasmans ansökan förnyas, kräva en utförlig utredning av Norra Kärr, som bekant ligger intill Natura 2000-området Vättern, och vara mycket noggrann när det kommer till kartläggningen av skyddsvärda arter.

Naturskyddsföreningen behöver även bli bättre på att dela med sig av sin interna kunskap, inte minst vid viktiga miljötvister. Att kunna använda argumentation om hur viktig en viss art är för ekosystemets stabilitet, eller vilka naturvärden som finns i ett område, är viktigt även i rättsmål. Att miljöorganisationer kan bidra med personer som kan inventera områden och hitta fridlysta arter, samt anmäla dessa till artportalen, är också mycket betydelsefullt.

Gifter färdas långa vägar i vatten och endast en liten del stannar i det första vattendraget där utsläppen gjorts. Det mesta utav gifterna rinner istället vidare och påverkar många andra vattendrag längs flödets väg. Vintertid är bioackumuleringen låg och ämnena färdas därför längre under denna årstid, medan det på sommaren finns många växter som tar upp delar av utsläppen. Detta gör att exempelvis utsläppen från en eventuell gruva i Norra Kärr i stor utsträckning skulle nå Östersjön, 40 mil bort. Gissningsvis skulle minst 50% av originalutsläppen nå havet, enligt Stellan. Gifter försvinner helt enkelt inte, de flyttas bara till andra platser.

Längs vattenvägen från Norra Kärr till Östersjön finns det många skyddsvärda och för gruvutsläpp olämpliga vattendrag. Sjön Sommen ligger i nära anslutning och är särskilt känslig för gifter, då det är en näringsfattig sjö och huserar flera feta fiskarter. Då sjön har höga naturvärden borde den redan vara ett Natura 2000-område, men är i dagsläget inte det. Att hitta fler skyddsvärda arter kring sjön och i flödesområdet, samt att i intilliggande kretsar inom Naturskyddsföreningen försöka påverka lokalpolitiker, är viktiga steg mot att få till stånd en klassificering. Om detta skulle ske, hade det varit en seger för hela sjösystemet.

Andra åtgärder som kan göras i vattensystemet, är exempelvis att restaurera sjön Ralången. Då sjöns ekosystem är i obalans – med för mycket småfisk som äter djurplankton, vilket ökar antalet växtplankton – kan detta förbättras genom miljöfiske, i form av trålning. Genom att göra populationen småfisk/vitfisk mindre, kan man indirekt minska antalet växtplankton och på så vis återställa näringsbalansen i sjön.

Naturskyddsföreningen

Tranås

Ordförande:

Märta Svärd

marta.svard@outlook.com

Sekreterare:

Simon Söderstedt

soderstedt.s@gmail.com

Kontaktpersoner

Värna Vattnet:

Troels Hoffman,

Torsten Svärd

totte1922@live.se

Originaltexter:

Hanna Karlsson

Annica Nordqvist

Ingegerd Sundberg

Simon Söderstedt